

Het zwartzprietdikkopje was soms massaal aanwezig.

Vlinders inventariseren in de Vercors

Als je in Nederland vlinders wilt inventariseren, kun je regelmatig een vlinderroute lopen. Je moet er dan natuurlijk wel voor zorgen dat je een klein koolwitje en een klein geaderd witje uit elkaar kunt houden en dan kom je een heel eind. Maar als je in het buitenland vlinders gaat inventariseren, komt er meer bij kijken.

Vanaf 1995 hebben we gedurende een periode van 18 jaar de zomer doorgebracht in Gresse-en-Vercors, een dorp van 350 inwoners op 1200 meter hoogte ten zuiden van Grenoble in de Vercors. Hier ligt de overgang tussen het mediterrane klimaat en het alpiene klimaat. Die ligging zorgt voor een groot aantal soorten planten en dieren. Wij hebben de eerste jaren van ons verblijf daar vooral gebruikt voor het op naam brengen van de vele nieuwe plantensoorten die we daar tegenkwamen. Later zijn we ook nauwkeurig naar vlinders gaan kijken.

Rijke bergflora

Het hoogste punt in de Vercors is de top van de Grand Veymont met 2341 meter; het laagste punt ligt op ongeveer 600 meter. Het is een berggebied, dat voor een deel moeilijk toegankelijk is door rotsen, steile hellingen en ondoordringbare bergbossen. De bodem bestaat uit kalk. Van oudsher worden de graslanden begraasd, maar er zijn nog maar enkele boeren. Die graslanden worden nu heel laat in het seizoen gemaaid en het maaisel wordt afgevoerd. Dat houdt de graslanden open, waardoor er een rijke bergflora aanwezig is die voor vlinders een welkome voedselbron is. De hellingen van de Serpaton in het oosten worden extensief beweid door een kudde van achthonderd stuks jongvee, die in de loop van de zomer het hele gebied hebben gehad. Pesticiden en kunstmest worden over een oppervlakte van enkele honderden vierkante kilometers in het geheel niet gebruikt. Het is dan ook een gebied dat heel rijk aan vlinders is. Overal vliegen grote aantallen en het kost geen moeite om op een morgen zestig soorten op te schrijven.

Meer dan honderd soorten

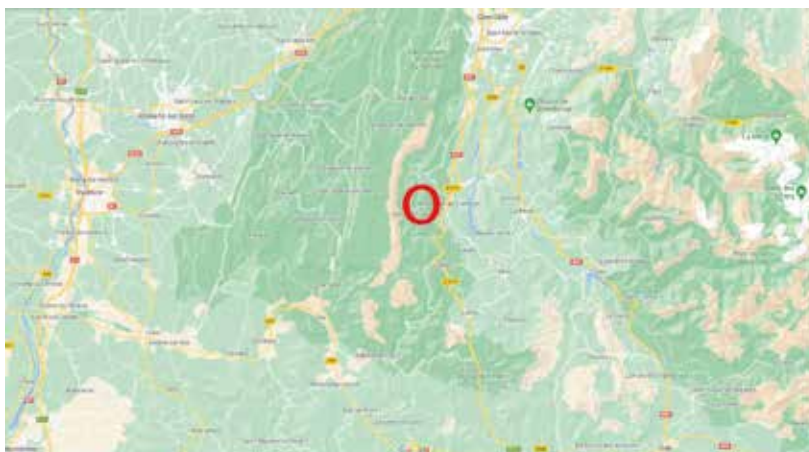
Al gauw kwamen we erachter dat er meer dan honderd soorten rondom het dorp voorkomen en dat waren voor een groot deel soorten die we niet of niet goed kenden. Hoe houd je 21 soorten blauwtjes, 19 soorten parelmoervlinders en 10 erebiasoorten uit elkaar? Voordat we gingen inventariseren, hebben we eerst een aantal zomers besteed aan het leren herkennen van de overdaad aan vlinders. Frits Bink had ons geleerd dat je niet alleen naar de streepjes en stipjes op de vleugels moest kijken, maar dat je vooral moest kijken naar biotoop, gedrag, vliegtijd, waard-

planten. Om zo zeker mogelijk te zijn, hebben we in die periode ook alles wat we tegenkwamen met een tele-macrolens gefotografeerd. 's Avonds bekeken we die beelden weer en zo werd langzaam duidelijk hoe je die veelheid aan soorten uit elkaar moest houden.

Opzet van de inventarisatie

Na een paar jaar oefenen om de soorten goed te herkennen, begonnen we aan de opzet van een inventarisatie. Op een Franse topografische kaart hebben we 325 hokken van 500 bij 500 meter gemaakt in een gebied van 81 km², waarbij het dorp Gresse ongeveer in het midden ligt. Op die manier kregen we een grid van 325 hokken. We veronderstelden dat we in 2-3 jaar dit wel voor elkaar konden krijgen, mits we van april tot september iedere dag met redelijk weer op stap zouden zijn om de hokken te bezoeken. We hebben nog overwogen om ook op te schrijven hoeveel exemplaren van een soort in een hok konden worden geteld. Dat hebben we na advies van Kars Veling van De Vlinderstichting achterwege gelaten, aangezien er te grote fluctuaties in aantallen in verschillende jaren kunnen optreden. We hebben ons dus beperkt tot het noteren van de aanwezigheid van de soorten per hok. We probeerden de waargenomen soorten ook te fotograferen, wat niet altijd lukte. Daarnaast werden van ieder hok landschapsfoto's gemaakt, zodat duidelijk was wat de biotoop van de waargenomen soorten is.

*Tekst:
Marijke Verhagen
en Jan van der
Straaten
Stichting Saxifraga*

Gresse-en-Vercors (bron: Google Maps).

Problemen bij het inventariseren

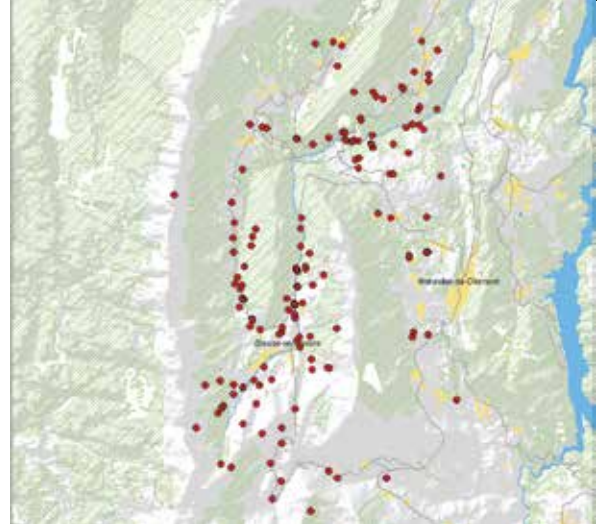
Het grootste probleem was dat 325 hokken toch wel heel erg veel is. De meeste vlindersoorten vliegen maar een korte periode in het zomerhalfjaar. Dat betekende dat we na enkele weken weer in de eerder bezochte hokken moesten omkijken naar nieuwe soorten, die dan weer begonnen te vliegen. Als je het goed wilde doen, moest je al gauw 5-7 keer per jaar een hok bezoeken. Dat is ons niet altijd gelukt. Dat betekent dat we soorten hebben gemist. Ook merken we dat we de neiging hadden om hokken met veel leuke soorten vaker te bezoeken dan hokken met 'gewonere' soorten. Want wie wil niet nog een keer een tiental apollovlinders of boszandogen zien? We hebben steeds vlinders gefotografeerd en die dan weer gecontroleerd op de correcte determinatie. Maar we hebben er zeker weleens naast gezeten. Toen we de inventarisaties hadden afgerond, zijn er met hulp van Henk Sierdsema verspreidingskaartjes van gemaakt.

De resultaten

Uiteindelijk hebben we 119 soorten vlinders vastgesteld. In werkelijkheid ligt het aantal hoger. Om te beginnen zijn we ervan overtuigd dat het niet mogelijk

Jan van der Straaten

Het tweekleurig hooibeestje werd in 125 hokken gevonden.

Jan van der Straaten

Wit vetkruid in een rotsachtige omgeving is de kenmerkende biotoop van de apollovlinder (onder).

Jan van der Straaten

was om alle soorten in alle hokken vast te stellen. Daarnaast waren er soorten die we wel eerder hadden gezien, maar die we door toevallige omstandigheden niet aantreffen tijdens onze inventarisatierondes. Dat was het geval met gletschervlinder, grote weerschijnvlinder en grote ijsvogelvlinder. Al met al komt het totaal aantal soorten op ongeveer 125-130. Voor Nederlandse begrippen is dat een ongekend aantal, temeer daar het hier om een oppervlakte van slechts 81 km² gaat. Het grote aantal soorten hangt samen met het mozaïek van biotopen: weiland, alpien hooiland, kalkgrasland, heischraal grasland, verruigd grasland, nat grasland, heggen, rotsen, bosranden, moerasjes, beken, boerenerven, open bossen op kalkhellingen, zure naaldbossen, onverharde bospaden, kalkrijke loofbossen, gemende bossen, voormalig hakhout, moestuinen, bermen en ruigten. De bezochte hokken lagen op een hoogte tussen 600 en 1700 meter, zodat zowel laaglandsoorten als uitgesproken hooggebegtesoorten aanwezig waren. De mediterrane invloed kan op zuidhellingen hoog zijn, terwijl op de noordhellingen meer continentale omstandigheden overheersen. Die verschillende invloed van het klimaat zie je bijvoorbeeld in het voorkomen van zowel het zuidelijk staartblauwtje en het zuidelijk dwergblauwtje als het staartblauwtje en het dwergblauwtje. Opvallend is dat een aantal in Nederland en elders in Europa algemene soorten als kleine vuurvlinder, dagpauwoog, atalanta, klein koolwitje en klein geaderd

witje slechts op enkele plaatsen werden vastgesteld; landkaartje ontbrak bijvoorbeeld geheel. Soorten als bont zandoogje en boomblauwtje waren, vergeleken met Nederland, ronduit zeldzaam. Tweekleurig hooibeestje, kleine vos, dambordje, bruin zandoogje, groot geaderd witje, koevinkje, boswitje en morgenrood waren de meest algemene soorten. Met name dambordje en morgenrood kwamen bijna 'overal' in hoge dichtheden voor.

In het oog springende soorten

Er is een 'voorlopige' vlinderatlas van de regio Rhône-Alpes, uitgegeven door het Natuurmuseum in Grenoble. Daar staan verspreidingskaartjes in van alle soorten die in de regio tot ongeveer het jaar 2000 zijn waargenomen. In deze atlas zijn 23 soorten apart behandeld; dat gaat om zeldzame soorten die een speciale bescherming verdienen. Enkele van die soorten hebben we ook in ons gebied aangetroffen. Bij een vergelijking van onze kaartjes met die in de atlas van deze te beschermen soorten valt op hoe weinig er bekend is van dit gebied.

Van de apollovlinder (*Parnassius apollo*) worden in ons gebied twee waarnemingen opgenomen. Wij hebben de soort op 31 plaatsen vastgesteld. De waardplant is wit vetkruid, dat op veel plaatsen in het gebied te vinden is. Daarnaast hebben de vlinders een grote behoefte aan nectar. Daar waar goede nectarplanten staan met wit vetkruid in de buurt, zijn de opvallende, prachtige vlinders niet te missen.

Het berggentiaanblauwtje (*Maculinea rebeli*) wordt in de atlas voor twee locaties opgegeven. We vonden ze op 24 plekken. De waardplant is kruisbladgentiaan; de eieren zijn in de nazomer gemakkelijk op de bladeren en bloemen te vinden. Het merendeel van onze waarnemingen had betrekking op deze vondsten.

De boszandoog (*Lopinga achine*) is inmiddels een van de zeldzaamste vlinders in grote delen van Europa geworden. De voorkeursbiotoop is de overgang van een open bosrand naar een aangrenzende berm waar het gras niet wordt gemaaid en waarin nog enkele struiken staan. Door de maaioede van beheerders van bermen is deze biotoop voor een groot deel verdwenen. De atlas geeft geen enkele waarneming voor ons gebied op; wij vonden ze op 34 plekken.

In de atlas worden geen waarnemingen van de moerasparelmoervlinder (*Euphydryas aurinia*) opgegeven. Wij vonden deze soort op 16 plekken. Het ligt niet voor de hand dat de afwezigheid van de waardplanten een rol speelt; dat zijn meerdere soorten die in het gebied op veel plaatsen voorkomen. Wij vonden de soort alleen op natte, schrale graslanden en die vind je ook daar niet overal.

De verslaglegging

We hebben een rapport gemaakt van onze inventarisaties. Van iedere soort is een verspreidingskaart weergegeven. Voor elke soort zijn foto's van de vlinder en de biotoop in een hok toegevoegd. Het

Jan van der Straaten

De boszandoog zorgde voor verrassende ontmoetingen.

Jan van der Straaten

De eitjes van het berggentiaanblauwtje op de bladeren van kruisbladgentiaan zijn gemakkelijk te vinden.

is te raadplegen en te downloaden op <http://www.saxifraga.nl/index.php/reports>. Alle waarnemingen zijn ingevoerd op www.observation.org en op Telmee.nl. Bovendien zorgt Chris van Swaay van De Vlinderstichting ervoor dat alle waarnemingen worden ingevoerd in het Global Biodiversity Information Facility (<https://www.gbif.org>). Alle relevante Franse organisaties op het gebied van vlinders hebben het rapport ontvangen.

Onvergetelijk

Er zijn nog veel gebieden in Europa waar een vergelijkbare rijkheid aan vlinders te vinden is en waarvan heel weinig bekend is. Dat zijn alle dunbevolkte, hoger gelegen gebieden, waar de landbouw geen dominante rol meer speelt. Het zou de kennis en de bescherming van vlinders zeer ten goede komen en wie daar voor een paar jaar gaat inventariseren, zal een onvergetelijke ervaring opdoen.

